

ter nos habitæ quoddam breviliquium
lis colligere, quo hujusmodi queant ins-
ento quorum aures longa fatigat oratio.
jejunia Quatuor Temporum legitimo
brare desiderat, subterscriptum argu-
sententiis sanctorum Patrum collectum
on negligat. Primum sabbatum Martii
lente ejusdem mensis quarta feria nota
et ab ipso quatuordecim hebdomadas,
te in tertium Septembris sabbatum, quod
te fallit, connumera, indeque proximum
nte Natalem Domini, sive quatuordecim,
m fuerint, semper observa, et in his
atuor sabbatorum diebus absque ullo
cret tibi legitime illud jejunium quod in
rum libris prætitulatur eum duodecim
celebrandum. Quod si vigilia Natalis
sabbato evenerit, in hebdomada priori
um debet anticipari.
tandem regulariter a te de jejunii tem-

A poribus determinatis, rogo etiam aliquam abstin-
tiæ modum nunc breviter describi, quo possit præ-
caveri ne exterior noster homo aut nimia extenuatus
inedia deficiendo tabescat, aut immoderato gulæ
victus appetitu insolescat, ne principe cocorum Na-
buzardan, hoc est, nequissima edacitatis ingluvie
nos superante, corruant intra nos muri Jerusalem
nostræ, sicut scriptum est : *Princeps cocorum des-
truxit muros Jerusalem.*

B. Cum sacræ Scripturæ mensa, de qua ad Domi-
num loquitur Psalmista : *Parasti in conspecto meo
mensam, petenti omni coram sit posita, variis cun-
ctarum disciplinarum doctrinis referta, mirum vi-
detur quod a me quæris quod per te ipsum invenire
poteris. Verumtamen ne in calce hujus opusculi
durus fenerator existam, qui hactenus in præstandi
officio me tibi promptum exhibebam, unum de plu-
ribus cœlestium dapium illatorem pro me vadem
dabo, sanctum Augustinum dico, cujus artis ins-
tuaris magisterio, quo utaris modo in abstinendo.*

BERNONIS OPUSCULA DE MUSICA

. Martinum Gerbertum, monasterii S. Blasii in Silva Nigra abbatem, *Scriptores ecclesiastici
de musica*, tom. II, pag. 61.)

MONITUM

, monachi Augiæ Divitis, prologum in Tonarium edimus ex ms. San-Blasiano sæc. XII, collato
Lipsiensi, San-Emeramensi, Admontensi et Ottoburano. Dedicatus est nos Grinovero, sed Pili-
episcopo Coloniensi, prout ex cod. sæc. XII Villingano illo (flammis an. 1768 cum monasterio
sumpto) meis oculis restitui veram hanc lectionem contra præpostoram illam, *Dilecto filio Gri-
s Mabillonio* imposuit, editoribusque Galliæ Christianæ t. III, p. 659, crucem fixit, probe per-
s Grimovero nullum locum inter archiepiscopos Colonienses esse potuisse tunc temporis. Variis
incinuisque pro more sæculi, quod hodieque male feriaty hypothetæ usurpare incipiunt, exornatæ
nanæ unciales, quibus perscriptus fuit totus hic titulus seu inscriptio, in transversum egerunt
m, ut pro *Piligrino vero* scriberet *Filio Grinovero*. Rem indubitatam reddunt alii codices quos
us. Tonarium vero damus, ex cod. Vaticano bibliothecæ Palatinæ num. 1344, sæc. XI, collato
ntensi. Qui tamen admodum variat a principio usque, quod tale est in cod. Vat., « Authenticus
stat ex prima specie diapente, et ex prima specie diatessaron superius. Hujus ultima syllaba in
1 Amen altius distat a finali diatessaron intervallo. » Admontensis vero habet : « Authenticus
set octo differentias : quarum prima sæculorum Amen desinit in lichanos hypaton in diatessa-
allo. »

1 Bernonis *De varia psalmorum atque cantuum modulatione* epistolam *Meginfrido, Eipennoni, di-
risto fratribus* inscriptam ex ms. Salemitano sæc. XI vel XII; ex ms. San-Gallensi vero sæc. XI
de consona tonorum diversitate *Burchardo et Kerungo una cum cæteris in Dominicarum schola-
asio Augiæ vacantibus* dicatam exhibemus.

MUSICA BERNONIS ⁽¹⁾

SEU

PROLOGUS IN TONARIUM

ARGUMENTUM.

musica. 2. Novem tonorum modi. 3. Consonantiæ musicæ. 4. Tetrachordum, præsertim finalium. 5. De
larum speciebus. 6. Octo toni musici usu ecclesiastico. 7. Eorumque limites. 8. Intensiones et remissio-

. Bernhardsi.

nea sonorum. 9. Toni medii ac communes, unde quidam duodecim modos statuunt. 18. Toni indifferentes. 11. Cantiones circa modos regulariter componendos. 12. Differentiæ tonorum. 13. Noduli Noanneane, etc. 14. Toni et cantus irregulares cavendi. 15. Semitonii positio sedulo attendenda.

Domine Deoque dilecto PILGRINO, vero mundi hujus advenæ, et peregrino, BERNO, licet parvus meritis, servus tamen Dei Genitricis Virginis municipatum in arce divinæ speculationis.

Præclara Christianæ fidei forma in te splendens egregie probat animam tuam sedem esse sapientiæ: cum moralis disciplinæ honestas ita naturales animi tui motus componat, ut amore divinæ contemplationis rationabili progressu ad superna proveharis, ubi læto cordis jubilo delectet animam tuam proclamare sponso suo: *Trahe me post te, curram in odorem unguentorum tuorum*, quasi interhabentes in manibus citharas, et cantantes canticum Moysi servi Dei et canticum Agni.

Quod ego perpendens haud facile indagare valeo quid causæ exstiterit quod tu, quem non solum quatuor matheseos disciplinarum speculatio quadratum, verum etiam cælestis harmoniæ melos divinis laudibus jugiter reddit intentum, me, ut ita dicam, semivocalem, imo pene in artibus mutum ac elinguem, de canora musicæ modulatione jubeas aliquid proferre. Præsertim cum in Ecclesia plebis a Deo exaltatus et in cathedra seniorum laudatus, assidue læto cordis auditu percipias qualiter sapiens et te præsule felix Colonia cum beatis Ecclesiæ suæ filiis, apostolorum principelinguarum omnium quodammodo plectrum modificante, *in decahordo psalterio cum cantico in cithara psallat Domino Deo*. Sed ipsa natura instigante, non ambigo te tam ardentem id a me expectere voluisse, ut, quoniam tota nostræ animæ corporisque compago musica coaptatione conjungitur, animus quoque tuus sonora artis hujus dulcedine suavius delectetur. Nihil est enim, ut Tullius ait, appetentius similium nec rapacius quam natura. Et quoniam eo charitatis affectu, quo me semper gratis fovisti, hoc obedientiæ opus (2) injunxisti, ut cujusdam verbis utar, sat scio (3), si sat bene pareo, et libellum, quem tonarium consueve vocant, libens porrigo, magis eligens ultra vires præsumere quam charitati, quæ omnia sperat, aliquid denegare. Confidens de te, o præsulum decus et gloria, quo (4) placido discretionis moderatione (5) et errata corrigas et, si qua fuerint digne prolata, sine livore defendas.

Verumtamen non absimile videtur, si prius quædam ponantur (6) prolegomena, quibus minus ad intelligendum capaces veluti præ foribus interim exercitati ad ipsius demum scientiæ penetralia queant intromitti. Beatitudinem tuam divina clementia hic diu incolumem custodiat, et post ad cælestia regna perducatur: ubi inter psallentium choros constitutus decantare valeas lætus: *Sicut audivimus, sic vidimus in civitate Domini Dei nostri, in monte sancto ejus*.

- (2) Lips. genus.
 (3) Lips. cito.
 (4) Lips. quod.
 (5) Lips. moderamine.

PROOEMIUM SUBSEQUENTIUM TONORUM.

1. Omnis igitur regularis monochordi constitutio, secundum præclaram disertissimi viri Boetii instructionem, in quindecim chordis consistit, per quas totius harmoniæ vis rata connexionem decurrit, si tamen synemmenon non desit. Quæ in quatuor tetrachorda dividuntur his nominibus discreta: tetrachordum gravium, tetrachordum finalium, tetrachordum superiorum, tetrachordum excellentium. Tetrachordum gravium, eo quod sit infra finalium et reddat sonum omnium gravissimum; tetrachordum finalium, eo quod in eo finis sit omnium tonorum legitime currentium; superiorum, quod sit superius constitutum; excellentium, quia excellit sonos trium aliorum. In medio horum solet interseri quintum tetrachordum, quod dicitur synemmenon, id est conjunctum (7).

Verum quia omnis cantilena, non quibuscunque vocibus, sed certis et determinatis sonis, quos Græci *phthongos* quasi a similitudine loquendi vocant, ordinabiliter contextitur, ut quemadmodum litterarum elementis omnis sermonum series digeritur, ita quoque harmoniæ concentus rationabili sonorum quantitate promatur; non ab re credimus, si propter minus eruditos in hac arte de eorumdem sonorum modis juxta majorum traditionem aliquid vel breviter dicimus.

2. Habentur enim novem modi, ut antiquitas sagaci indagavit industria, instar, ut reor, humanæ vocis, quæ novem constat officiis, id est plectro linguæ, pulsu quatuor dentium, percussione duorum labiorum in modum cymbalorum, cavitate gutturis, et adjutorio pulmonis, qui in modum folliis aerem recipit et remittit. Simili de causa etiam Apollini novem Musas designat (8).

Nunc vero ipsos modos, prout possumus, aperire tentemus. Primus modum est in brevissimo duarum vocum spatio et fit in semitonio, ut hoc liquet exemplo in gravitate et acumine in illa antiph.: *Missus est Gabriel*, ad id loci *Mariam*, item *virginem*.

Secundus jam perceptibilioris est intervalli, et fit in tono, ut in hac antiph.: *Missus est*.

Tertius adhuc parvo diductior, hoc est in tono et semitonio, ut in hac antiph.: *Missus est Gabriel ad Mariam virginem*.

Quartus hoc quoque protensior, qui fit in duobus tonis, ut in hac: *Beati qui ambulant*.

Quintus adhuc spatiosior, id est duobus tonis et semitonio, ut in hac: *Ne timeas, Maria*. Item antiph.: *In illa die fluent*.

Sextus nihilominus amplior, id est tribus tonis continuis, ut in hoc antiph.: *Jam corpus ejus. Cujus pater feminam*.

- (6) Lips. proponantur.
 (7) Hic usque ad n. 2 deficit *Ottoburanus*.
 (8) Hic desinit *Ottoburanus*.

Septimus hos quoque spatio supervadit, constans A tribus tonis et semitonio, ut hæc ant. : *Beata Agnes in medio minas.*

Octavam ac si rarius in quatuor tonis, non tamen pleris, reperies, ut in hoc A. [Tu, vir Simphoriane, suspendere in tormenta, ab illa namque neuma, quæ deponitur, ad (9) eam, quæ elevatur ad in, sunt semitonium, tres toni, item semitonium; quæ duo semitonia simul juncta non faciunt integrum tonum. Item com.](10) *Principes persecuti. Spolia multa concupivit.*

Nonus prolixiori super omnes spatio tensus me- tam hujusmodi divisionum sortitur; nam nec ampliorem isto, nec strictiorem primo ullam musica- rum vocum reperies divisionem; constat enim qua- tuor tonis et semitonio; et habes exemplum in hac ant. : *Ad te levavi animam meam, Deus meus.* Item A. : *Inter natos mulierum non.* Item A. : *Hæc est virgo; Introivit.* Item in acumine ant. : *Iste cognovit,* in hoc loco : *Et inventus est in.* Ultra hunc enim novissimum modum, si quas voces inter se subal- terna percussione distantes quæsieris, in nullo ra- tionabili cantu reperies, donec ad diapason conso- nantiam pervenias, ubi magis est novæ permutatio vocis quam progressio modi amplioris, quia nec ipsa humani appulsus possibilitas admittit, ut interval- lis tam longe inter se distantibus aliquis aptus red- datur sonus.

3. In his omnibus quintus tantum et septimus modus inter musicæ artis consonantias reperiuntur, hoc est, diatessaron, quod est sesquitertia; ac dia- pente, quod est sesquialtera. Et tunc consonantiæ C fiunt, quando altrinsecus virilis ac puerilis vox pa- riter sonuerit; vel potius eo cantandi genere, quod consueje dicitur organizare. In reliquis vero non sunt consonantiæ, sed intervalla et quædam vocum discrimina. Sunt et aliæ consonantiæ, sicut diapa- son, videlicet in dupla proportione; tripla quoque, quæ fit ex diapason et diapente Diapason vero et dia- tessaron, quanquam Pythagorici negant consonan- tiam esse, idcirco quoniam nec in multiplici, nec in superparticulari consistit quantitate, quod pro- prium est consonantiarum artis musicæ, sed in mul- tiplici superpartiente. Est enim talis proportio, ut octo ad tria, quæ proportio dicitur in arithmetica dupla superbipartiens; habet enim octonarius ternarium bis duasque ejus partes, id est, duas unita- tes. Tamen eximio doctore Boetio Plolomæi senten- tiam super hoc approbante, necessario fatemur eam consonantiam esse maximam, quoniam diapason talis est symphonia, ut quamcunque aliam suscipiat consonantiam, servet nec immutet, nec ex consona dissonam reddat. Sicut, inquit, denario numero qui fuerit additus, intra eum positus integer inviolatus- que servatur, cum in cæteris id minime eveniat, ita etiam in hac consonantia. Nam si duo tribus adjicias, quinque continuo reddes et numeri species immu-

(9) In de.

(10) Uncinis inclusa desunt in Lips

tata est. Si vero eosdem denario addas, duodecim facis, et binarius junctus denario conservatus est. Ex quibus verbis satis apparet longe aliud esse per simplices consonantias cum sonorum intervallis can- tilenam contexere, aliud per compositas easdem voces sive superius sive inferius per immutatio- nem resumere. De quibus aliquid dicere alterius est temporis et loci. Est et bis diapason, id est, quadrupla.

4. His ita breviter dictis, vel pauca de his pro- ferre tentemus, quæ ad injuncti operis negotium necessaria esse putamus. In primis tetrachordum finalium diligentius est intuendum; cui tanta quæ- dam naturalis sonorum inest virtus, ut ex quatuor chordarum ejus origine omnis modorum seu tono- rum potestas videatur procedere. Neque enim non divine hanc vim soli quaternario contigit inesse; omne enim quod vocamus principium, non nisi ali- cujus rei potest esse principium; similiter et finis alicujus rei est finis. Sed ubi principium est et finis, necessario est et medium, (11) *ut a principio et medio et fine constet, vel*] ut a principio per medium veniatur ad finem. Igitur ut totum aliquid sit, prin- cipio et medio et fine constat. Unum ergo, non tam numerus quam principium, fons et origo est om- nium numerorum, quod medio et fine caret, nisi forte, pro sui perfectione, sicut principium, ita et finis dicatur. Dualis vero numerus finem non habet, ad quem per medium perveniri debeat, cujus om- nino expertus existit. Superest autem ut ipse prin- cipium dicatur, ut hoc alterum principium sit de illo primo, illud vero de nullo. Primum illud principium, a quo numeri omnes oriuntur; hoc vero alterum est, per quod omnes numeri inveniuntur. At si uni duo fuerint juncta, occurrit ternarius: primus impar, qui habet initium medium et finem, ubi una inter- jecta medietas pares sibi terminos habet; ex utro- que enim latere circumvallatur unitate, et quod extremitates junctæ, hoc facit medietas duplicata; unum enim et unum faciunt duo, quæ simul juncta, id est duo et duo, faciunt quatuor. Primus ergo omnium numerorum est ternarius, cui inter duo summa medium, quo vinciretur, accidit. Quaterna- rius vero, quia duas medietates obtinuit et quia tunc arctius extrema vincuntur, quando medietas gemi- natur, merito artifex natura jussu Creatoris hunc sibi numerum ascivit, quo insolubili colligationis vinculo elementa sibimet repugnantia devinxisset, triaque illa musicæ genera, id est, mundanæ, hu- manæ et ejus quæ est in instrumentis, rata modu- lationis lege conformasset. Merito, inquam, hic nu- merus musicæ harmoniæ est attributus, qui infe- riora superioribus conciliat, animæ corporisque sta- tum jugabili proportionum competentia fœderat, be- stiales hominum motus comprimit, mores componit, iras dæmonum mitigat vel potius fugat; etiam ip- sam terram sonorum suorum concentibus cælo quo- dammodo associat.

(11) Uncinis clausa desunt in Lips.

Si ipsum quaternarium præcedentibus se naturalibus numeris, id est uni, duobus, tribus adjunxeris, denarii summam conficis, ut ex hac etiam ejus perfectione in decachordo psalterio assuescamus psallere, quatenus *Deo nostro sit jucunda decoraque laudatio*. Adeo etiam antiqui hunc numerum ad animæ perfectionem pertinere putabant, si tamen fides huic eorum sententiæ est adhibenda, ut etiam Pythagorici ex eo jurisjurandi religionem sibi facerent, taliter dicendo :

Perqui nostræ animæ numerum dedit ipse quaternum.

Adde etiam quod idem quaternarius a binario, quæ supra diximus principium esse, generatur, a quo et octonarius, qui est primus cubus, procreatur. Nam bis bini, qui sunt quatuor, superficiem faciunt; bis duo bis solidum corpus, quod est octo. Sub hujus numeri mysterio consonus Evangelistarum sonus in omnem terram exiit et in fines orbis terræ, dulcissima prædicationis eorum vox processit. Hujusmodi harmoniæ concentum Deo esse gratissimum Psalmista noverat, cum ad psallendum Domino mentes hominum quarto invitabat dicens: *Psallite Deo nostro, psallite : psallite regi nostro, psallite sapienter.*

Ergo sive ex istis, quæ pauca protulimus, sive ex aliis, quæ in præsentī minus occurrunt memoriæ, vel omnino abdita latent, satis claret non sine magno divini muneris nutu hanc vim quaternario esse ingenitam, ut totius harmoniæ concentus ab eo oriatur et in eundem velut ad principii sui originem revertatur : quemadmodum illi octo toni semper bini et bini ad unam ex quatuor finalium chordis quadam dictante justitia velut ad parentem redeunt. Unde pulchre eundem octonarium antiqui justitiam vocaverunt, non solum ob supradictam harmoniæ rationis causam, verum etiam quia primus omnium ita solvitur in numeros æque pariter pares, id est, in quatuor et quatuor, ut nihilominus in numeros æque pariter pares, id est, duo et duo ipsa divisio solvatur.

5. Nunc prout gratia divina inspiraverit, aperire conemur qualiter unusquisque authenticus vel suus plagalis a suo finali progrediens iterum ad eundem redeat, licet supra vel infra in varios se sonos protendat. Ac primo dicendum quot sint species diatessaron ac diapente, necnon et diapason. Habet enim diatessaron species tres, diapente quatuor, diapason VII (12). Hæc quidem species vario modo a quibusdam musicis ordinantur. Nos vero magistrorum præcepta sequentes, juxta rationem tonorum ordinabiliter eas ponimus, ut facile intelligere quilibet possit qui vel tenuiter notitiam hujus artis habuerit.

Ergo prima species diatessaron constat ex tono semitonio et tono, exordium sumens a lichanos meson et finiens in lichanos hypaton; cui si adjeceris

(12) Lips., Ottob. et S. Em., VIII.

(12) Inclusa desunt in Lips.

(14) Melius in *nete hyperboleon*, prout in Lips.,

tonum superius, oritur tibi prima species diapente. Secunda species ex duobus tonis et semitonio, incipiens a mese et finiens in hypate meson; cui si adjeceris tonum superius, erit secunda species diapente. Tertia ex semitonio et duobus tonis, incipiens a trite diezeugmenon et finiens in lichanos meson; cui adhibendus est tonus inferius, ut fiat tertia species diapente. Quarta species diapente constat ex prima specie diatessaron, adjecto tono inferius, non quidem per ejusdem nominis chordam (13) [sed per ejusdem speciei formam], sed alius, id est, a paranate diezeugmenon incipiens, ac si per tonum semitonium et tonum in meson descendit, assumptoque inferius tono quartam speciem diapente perficit.

Diapason vero species facile est pervidere; si enim a proslambanomenos inceperis usque in mese, prima species erit, sicque semper semitonio vel tono altius per ordinem repetendo, septimæ speciei finis in paranate hyperboleon erit. Sin autem exordium sumis ab hypate hypaton, erit finis in paramese (14).

(15) Et hæc quidem dispositio specierum in consonantiis secundum veteres quosdam est. Sed moderni diligentiores in omnibus in diapente et diapason eis aliquatenus consentiunt; diatessaron vero in speciebus et aliud exordium et ordinem tribuant. Quia enim diapason ex diapente et diatessaron consistit, primaque specie a diapason ab A ad a, id est a proslambanomenos ad mese pertingit, cum prima diapente species a mese incipiens in lichanos hypaton finiatur; incongruum eis visum est in tetrachordum gravium, quod ab eadem lichanos hypaton usque ad proslambanomenos, in quo diatessaron continetur, velut otiosum et inutile ab his speciebus excludatur, hacque de causa statuerunt ut prima diatessaron species ab A usque ad D protendatur, et ex eadem D prima diapente species in acutam a producat; sicque prima diapason species in his duabus speciebus ab A in a contineatur. Est igitur prima species diatessaron A B C D a proslambanomenos videlicet ad lichanos hypaton, constans ex tono semitonio et tono. Secunda species B C D E, quæ est semitonium et ditonus. Tertia C D E F, ditonus scilicet et semitonium. Et sic per omnem seriem chordarum competando, id est, per quatuor litteras, per quaternas has alternatim tres species invenies, exceptis duobus locis, scilicet inter parypatemeson et paramese, et inter trite synemmenon et nete diezeugmenon.

Diapente vero species prima, sicut et supra dictam est, continetur D E F G a tono semitonio ditono. Secunda E F G a \sharp semitonio et tribus tonis, ab hypate meson scilicet ad paramese. Tertia F G a \natural , tribus tonis et semitonio, a parypate meson ad trite diezeugmenon. Quarta G a \sharp c d, ditono, semitonio et tono, a lichanos meson ad paranate diezeugmenon. Has species si diligenter inspicias, tonorum et semitoniorum positiones invenies diversas, et per manu recentiore est correctum.

(15) Uncinis clausa Lips., San-Em., Ottob. et Almont., omittunt usque ad n. 7.

seriem vocum in totius monochordi constructione alternatim dispositas, exceptis tribus locis, videlicet inter hypate hypaton et paripate meson, et inter hypatemeson et trite synemmenon, et inter paramese et trite hyperboleon. Diapason autem, quoniam his duabus consonantiis completur, tot habet formas quot sub his continentur. Septem igitur continet species; pro diapente quatuor, pro diatessaron tres; quarum prima inter A et a, id est proslambanomenos et mese continetur; secunda ab hypate hypaton ad paramese porrigitur; tertia a parypate hypaton in trite diezeugmenon terminatur; quarta a lichanos hypaton ad paranete diezeugmenon protenditur; quinta ab hypate meson et ad nete diezeugmenon limitatur; sexta a parypate meson ad trite hyperboleon intenditur; septima a paranete hyperboleon ad lichanos meson remittitur. Quas omnes species, si tonorum et semitoniorum situm inspexeris, a se invicem distantes videbis. Quod si octavam a mese per paramese et trite diezeugmenon intendendo ad nete hyperboleon adjeceris, a prima non dissentire videbis. Si vero ab eadem mese per trite synemmenon et paranete synemmenon ascenderis, eandem quintam notabis. Sic igitur diapason septem habet species, una minusquam voces, in quibus octo modorum diversa fit positio; quod sequens expediet ratio. Septem vero tantum modos secundum diapason species primum fuisse, sed Ptolomæum octavum superaddidisse, Boetium in musica scimus tradidisse quorum nomina diversitatemque, quoniam brevitati studemus, secundum ecclesiasticum usum expediamus.

6. Octo itaque cantionum modis, quos abusive tonos vocamus, ordo ecclesiasticus utitur. Quatuor excelsiores monochordi voces sortiti sic vocantur: authenticus protus, id est primus magister; authenticus deuterus, id est secundus magister; authenticus tritus, id est tertius magister; authenticus tetrardus, id est quartus magister. *Authentos* enim Græci magistros dicunt, quasi auctoratos, id est auctoritate præditos, quorum præcellit auctoritas. Unde a comparatione altioris gradus hos modos ita vocari obtinuit usus. Alii vero quatuor inferiora loca possidentes sic vocantur: plagis protii, id est lateralis primi. subauditur authenticus, quasi sub latere ejus confineatur, et inferior sit, simili ratione plagis deuteri, plagis triti, plagis tetrardi. Sed nos regulas eorum dantes Latinis utamur nominibus, et excelsiores magistros, inferiores vero discipulos nominemus.

Sed antequam eorum intensiones vel remissiones incipiamus, finales omnium nervos ostendamus. Quatuor sunt voces, quæ vocantur finales, eo quod in unaqualibet harum regulares finiantur cantiones, videlicet D E F G, quæ sunt lichanos hypaton, hypate

A meson, parypate meson, lichanos meson; quæ idcirco ex omnibus electæ sunt finales quod inter septem vocum discrimina inveniantur soniores, extra quas si vel vetus vel nova cantio finiatur, irregularis et illegitima sine dubio judicatur. Cantus igitur magistri ejusque discipuli; id est primi et secundi modi finitur in D, secundi magistri ejusque discipuli, id est tertii et quarti modi in E, tertii magistri ejusque subjecti, id est quinti et sexti modi in F, quarti magistri ejusque discipuli, id est septimi et octavi modi in G. Sed quia nomina et finales eorum diximus, intensionis et remissionis limites aperiamus.

7. (16) Protus (17) [*itaque authenticus, id est primus magister*] constat ex prima specie diapente et ex prima specie diatessaron superius (18) [*non quod ibi prima ejus species exorditur, sed quod forma et similitudo illius primæ speciei, quæ inferius est, hic sub earum chordarum dispositione contineatur, tono scilicet et semitono et tono*]; subjugalis vero ejus constat ex eadem specie diapente, et ex eadem specie diatessaron inferius, quod autem dico, tale est: Primus tonus a suo finali, id est, a lichanos hypaton habet licentiam ascendendi in diapente, hoc est, in mese; et a mese in paranete diezeugmenon, quod est prima species diatessaron (19), eo modo, quo prædictum est; secundus vero tonus, qui dicitur ejus subjugalis, in eadem diapente ascendit; sed per eandem speciem diatessaron (20) inferius a lichanos hypaton in proslambanomenon per tonum et semitonium itemque tonum descendit. Et protus quidem aliquando unum tonum super diatessaron licenter assumit (21): similiter et cæteri authenticus præter deuterum, qui semitonium tantum admittit. Itemque protus infra finalem suum descendit (22) in sonum sibi vicinum, aliquando in tertium, nunquam vero in legitimis cantibus in quartum. Similiter et alii tres authenticus juxta ordinem finalium suorum.

Deuterus constat ex secunda specie diapente et secunda specie diatessaron superius, illo scilicet modo quo supra tractatum est. Subjugalis ejus ex eadem specie diapente, et ex eadem specie diatessaron inferius; ex superiori autem sermone potes et istud comprehendere. Tritus authenticus, qui est tonus quintus, constat ex tertia specie diapente et tertia specie diatessaron superius. Tetrardus authenticus [*qui est tonus septimus*] constat ex quarta specie diapente et ex forma primæ speciei diatessaron superius modo dicto. Subjugalis ejus ex eadem specie diapente, et ex prima specie diatessaron inferius (23) [*secundum quosdam, revera tamen forma est primæ illius speciei*]. Omnis itaque tonus subjugalis eandem habet diapente et diatessaron quam

(16) Hic pergunt iterum codices reliqui.

(17) Uncinis clausa desunt in cit. codd.

(18) Uncinis inclusa desunt in cit. codd.

(19) Addunt cit. Codd. constans ex tono semitono et tono.

(20) Adm. addit: secundum Boetium.

(21) Adm. addit: et raro tonum et semitonium.

(22) Adm. Idem protus infra finalem descendit in diatessaron, aliquando in diapente, similiter in sonum, etc.

(23) Lips. addit: subjugalis ejus ex eadem specie diapente, et ex eadem specie diatessaron inferius. Includit omittit.

authenticus ejus; differunt autem in hoc quod authenticus diatessaron habet supra diapente, subjugalis vero infra.

8. (24) Primus igitur modus vel tonus intenditur ad acutam d, id est paranete diezeugmenon, raro autem ad e, quæ est nete diezeugmenon, et descendit ad C, id est parypate hypaton, rarissime vero ad B quæ est hypate hypaton, habens inter D et d quartam diapason formam, supra vero et infra chordam, et ut dictum est, rarissime duas inferius. Secundus modus ascendit ad a, id est mese, raro autem ad b, vel ζ , id est ad trite synemmenon, vel paramese; remittitur ad A, quæ est proslambanomenos, interdumque adhuc sono inferius, quam moderni, ut supra dictum est, addiderunt, et r Græca littera notaverunt. Possidet autem hic modus inter A et a primam diapason speciem, supra vero rarius et infra vocem. Et hi sunt magister primus ejusque discipulus. Magistri autem, id est primi toni cantus incipitur sex nervis, scilicet C D E F G, a, habens cola et commata, id est membra et incisiones, quas distinctiones cantus appellamus, in eisdem. Cantus vero discipuli, id est secundi toni habet principia legalia quatuor A B C D, a multis vero usitata sex A B C D E F, in quibus etiam cola et commata. Quod si primi cantum C, vel D, vel E, vel F, inceperis, non minus quam c. acutam (25), id est trite diezeugmenon, ut cujusmodi sit, ascendendo discernas. Si vero secundi cantum in eisdem inceperis, non minus quam ad B deponas, ut cujus sit remittendo ostendas. Sed in eo judicio quatuor tantum principia unicuique dabuntur discipulo.

Tertius modus intenditur ad e, id est nete diezeugmenon, raro autem remittitur ad D quæ est lichanos hypaton. Habet principalis cantus distinctiones nervis sex D E F G, a ζ possidens inter E et e, id est inter hypate meson et nete diezeugmenon, quintam diapason speciem, supra vero et infra vocem. Quartus modus ascendit ad ζ , id est paramese, raro ad c quæ est trite diezeugmenon; descendit vero ad B, continens inter B, et ζ secundam in diapason formam, supra vero chordam. Cujus cantus secundum quosdam sex nervis, legaliter vero quatuor incipitur B C D E, et sex distinguitur B C D E F G. Et hi sunt secundus magister ejusque discipulus. Quod si magistri cantum D vel E inceperis, non minor, quam ad d, id est paranete diezeugmenon, sit modus intensionis: (26) si discipuli, non minor, quam ad C depositionis, ut cujusmodi sit intendendo vel remittendo discernas.

Quintus modus intenditur ad e, quæ est trite hyperboleon, raro autem ad g, et remittitur ad C, hoc est hypate meson, continens inter F et f sextam diapason speciem, supra vero et infra vocem. Cujus cantus principia et distinctiones sunt sex E F G, a b c ab hypate meson ad trite diezeugmenon.

Sextus modus ascendit ad c, quæ est trite die-

(21) In cit. codd. hæc omnia desunt usque infra ad n. 9,

zeugmenon, raro autem ad d, hoc est ad paranete diezeugmenon: et descendit ad C, quæ est parypate hypaton, possidens inter C et c tertiam diapason formam, supra vero aliquando chordam. Cujus cantus principia legalia sunt quatuor, C D E F, secundum quosdam sex, sicut et distinctiones C D E F a, et sunt tertius magister ejusque discipulus. Si magistri cantum E vel F inchoaveris, ad e, quæ est nete diezeugmenon, sit minimus modus intensionis, discipuli vero ad B remissionis, ut cui deputari debeat tali differentia patefiat.

Septimus modus intenditur ad g, id est paranete hyperboleon, et remittitur ad E, id est ad parypate meson, continens inter G et g septimam diapason speciem, supra vero et infra vocem. Hujus cantus principia et distinctiones sunt sex, F G a ζ c d. Octavus modus ascendit ad d, id est paranete diezeugmenon, raro autem ad e, descendit vero ad D, id est lichanos hypaton, possidens inter D et d, secundum primum magistrum, quartam diapason formam, supra vero chordam. Hunc enim Ptolomæus adnexuit, et quia diapason octava specie caret, quartam ut primus obtinuit; qui, quamvis eandem habet speciem, diversam habet finalem et non eandem ad C remissionem. Hujus cantus initia ut aliorum discipulorum legalia sunt quatuor, D E F G; usurpata sex, sicut distinctiones D E F G a ζ . Et hi sunt quartus magister ejusque discipulus. Si magistri cantum F vel G inceperis, ad f, id est trite hyperboleon sit minimus modus intensionis; discipuli vero causa supradictæ differentie ad E remissionis.

Hæc est regula intensionis et remissionis octo modorum, et hæc est sequenda lex eorum, quam per singulorum tonorum proprii cantus dissonantiam subtilis et cauta modernorum exaravit diligentia. Antiquitus enim authentici, cum plagis etsi non æqualiter intendebantur, indifferenter tamen omnes in quartam vel in quintam chordam remittebantur, quod adhuc multorum cantuum indifferentes inter authenticos et subjugales descensus testantur. Unde in pluribus interdum pro ascensus, maxime vero pro descensu fit sæpe dubietas utrum authentico an plagis eorum tribuatur proprietas. Hinc juniores subtilius et acutius adjudicando et certius legaliusque discriminantes, nec ex toto antiquis consentiunt, nec ex toto dissentiunt. Aiunt enim oportere inter modos certas esse differentias, ut cujuscunque modi sint, cognoscere possimus cantilenas. Sed si primus modus ab acuta e ad A, id est, a nete diezeugmenon ad proslambanomenon remittatur; secundus vero a paramese, quæ est ζ , ad eandem A deponatur; si inter A et a, id est, inter mese et proslambanomenon, cantus non excedens componatur et in D utriusque finali regulariter terminatur, incertum est cui potius deputetur. Idem contingit in cæteris; ad quam

(25) *Lege* ad c. acutam intendas.

(26) *Forte* sicut.

incertitudinem propulsandam præscriptam juniorum probamus regulam (27).

9. (28) (29) Animadvertendum nunc est cum omnis authenticus a suo finali incipiens licenter in nonum sonum ascendat; non quod semper id eveniat, sed quod hæc ejus scandendi sit potestas, et non nisi in sibi vicinum et aliquando in tertium, ut supra etiam aliquid tetigimus, descendat. Subjugalis vero ejus in quintum locum ascendat, in quartum autem nec non et quandoque in quintum descendat; et ex hoc facilis sit cognitio authenticici vel sui subjugalis (30). Quid de his sit sentiendum, qui nec ad diapente pertingunt (31), [nec inferius diatessaron admittunt], vel supra diapente diatessaron minime habent, sed nec inferius ad diatessaron pertingunt; vel si diatessaron quidem inferius habent, et supra diapente aliquid, non tamen usque ad diatessaron ascendunt; talis enim ordo super his nobis est servandus. Si quis cantus a finali suo ad diapente non pertingit, nec diatessaron inferius habet pro sui brevitate vel imperfectione, solemus cum subjugali designare, exempli causa, inter protum et ejus subjugalem: antiph. *Benedicat nos Deus Deus*; ant. *Beata mater*; ant. *Cæli caelorum*; ant. *In omnem terram*; ant. *Iuste et pie*; ant. *Iuste judicate*. Inter deuterum et ejus plagin: Ant. *Benedicat terra Domino*, licet quantum ad judicium aurium convenientius sonet ad tertium quam ad quartum, non solum præsens regula repugnat, verum etiam si, juxta hanc sonoritatem, ipsam velis inchoare, nullo modo ad finalem recto tramite poteris canendo pervenire. At si hanc ad differentiam quarti toni ita finitas sæculorum Amen, ac semitonio altius, id est, a parypate meson incipias, absque læsione poteris ad finalem pervenire. Sic vero ad diapente quidem pervenit, et nec supra nec infra diatessaron habet; quia diapente amborum commune est, cantus quoque communissit; ita tamen ut eorum alteri tribuatur cujus et frequentior usus habetur. Ecce has antiphonas vel his similes, id est, ant. *Biduo vivens*; ant. *Lux orta est*, ad protum canimus. Has vero, quæ simili modo incipiunt, in eundem locum ascendunt ac descendunt in eundem, id est ant. *O Domine, salvum*; ant. *Oblatus est* ad subjugalem ejus canimus.

Tales vero solent quidam melios tonos vocare. Et quia inter singulos quatuor authenticos et subjugales hujusmodi reperiri possunt, hos quatuor illis octo adjiciunt, et duodecim tonos dinumerare contendunt. Si vero ultra diapente aliquid superius ascendit, nec inferius diatessaron habet, cantus ille

(27) Hic rursus ponunturea quæ supra jam p. 1106 posita sunt, scil., *Protus constat ex prima*, etc., usque ad *primus igitur modus*, p. 1107, n. 8.

(28) *Admont*. Animadvertendum nunc est, cum omnis authenticus a suo finali incipiens licenter in nonum sonum ascendat, aliquando in decimum vel in undecimum, quod tantum evenit in deuterio, qui in undecimum ascendit, sed non nisi in quartum, aliquando in quintum descendat; subjugalis vero ejus

authenticici erit: quod frequentius, quam ut exemplo indigeat, evenire solet: quamvis hoc non usquequaque procedat, ut in illa antiphona adverti potest, ant. *Iste cognovit*, quæ supra diapente semitonio ac tono ascendit; infra finalem vero duobus tonis descendit. Quam tamen quarto tono ideo aptamus, quia tertio euphonia repugnante nequimus. Item Ant. *Dixit Cæsar ad Hippolytum*, cum tono et semitonio supra diapente altius ascendat, non tamen hanc secundum regulam septimo, sed octavo regimus tono, non id artis magisterio dictante, sed vocis sono cogente. Sin autem inferius diatessaron habuerit, subjugalis erit, ut in hac ant. *In spiritu humilitatis*, ubi in eo loco: *sic fiat*, diapente tono supergreditur, sed quia diatessaron habet inferius hoc loco: *hodie*, subjugalis, ut supra diximus, erit. Vel certe si utrumque, et supra diapente et infra diatessaron invenitur habere, authentico magis debet aptari. Quanquam hæc regula partim cantorum inscitia, partim longo usu inveterato constet omnino in multis vitiata, tum in quotidianis antiphonis, quæ inveniuntur compositæ ex psalmis, tum etiam in aliis plurimis cantionibus, in nocturnis videlicet ac diurnis. Quod quidem ad regulam aliquatenus posset corrigi, si inolita consuetudo ab ore cantantium potuisset ulio modo evelli, ut ex paucis subter positis liquebit exemplis. Ant. *Petrus autem servabatur*, quæ cum sit primi toni, et per suum diastema vel systema, hoc est, cola et comma, semper ad finalem primi toni recurrat, ita canendo, ant. *Petrus autem servabatur in carcere*, (32) item, *Et oratio fiebat pro eo sine intermissione ab Ecclesia*. Ubi in a, syllaba apud quosdam incipit a recto deviare, et in tertium vel quartum tonum declinare, quod tamen talibus neumis, si quis curat, poterit emendare, ut sic canat, *ab Ecclesia ad Deum*. Item ant. *Et respicientes*; ant. *Pastor bonus*, cum sint magis tertii toni, apud plerosque minus regulariter sortiuntur finem octavi. Quod taliter potest corrigi, si in fine harum antiphonarum, ubi canendum est *Alleluia*, a prima syllaba, id est *al*, quæ venit in mese, per diatessaron in medio, vocibus connumeratis, in finalem descendat ita (33): *Alleluia*. Ideoque magis has tertii toni auctoritate regimus, quia juxta illum supra diapente diatessaron habent; juxta octavam vero inferius diatessaron carent, cum supra diapente altius tono abundant.

10. Interdum etiam miro quodam evenit modo ut unum idemque melum æque congruenterque cantari possit hoc et illo tono, veluti hæc antiphonæ, ant. *Gloriosi principes*; ant. *Malos male*; ant. *Novit Do-*

in quintum locum ascendat, et insuper aliquando in tonum, in quartum autem, nec non quandoque in quintum descendat. Et ex hoc facilis sit cognitio, etc.

(29) Hic rursus pergunt codices.

(30) Hic desinit *Ottoburanus*.

(31) Clausa desunt. in *Lips.* et *S. Emer.*

(32) Cum notulis.

(33) Cum notis.

minus; ant. *Nemo te cond.*; ant. *Qui odit*; quæ tam sexto quam octavo reguntur et finiuntur. Quas nonnulli magis violenter quam vere ad tertium tonum conantur inflectere. Item hoc à *Genti peccatrici* tam triti quam tetrardi sono regitur; unde ejusdem responsorii versus apud alios ad triti, id est quinti toni modum ita canitur, † *Esto placabilis* (34), apud alios vero ad tetrardum sic, † *Esto*. Antiphonæ, quæ uniformiter ab O incipiunt, ut ant. *O sapientia*, ant. *O rex gentium*, et his similes, velut in quodam bivio inter protum et ejus subjugalem consistunt, eo quod tono diapente in omnibus supervadunt, diatessaron inferius in quibusdam habent, in quibusdam vero minime. Sed frequentior usus in subjugali prævaluit, quia in ejusmodi cantilena aliquoties non solum diatessaron, sed et diapente invenitur inferius, ut in illa antiphona *O Rex gloriæ*, in illo loco, *spiritum*, sed hæc apud quosdam. Quamquam illi non errent qui eas duntaxat, quæ diatessaron inferius non habent, ad protum inflectunt.

11. Propter hujusmodi aliosque devios errorum anfractus debet peritus cantor caute inspicere utrum cantus regulari a suo finali incipiat ordine, an legitime currat, ne quid naturali vitiata qualitate absonum fiat; si rata tonorum semitoniorumque dimensione consonantiæ bene conveniant, ne extra metam inferius aut superius canendi exordium sumat; si ad finalem suum recto legis tramite currat; qui finales illius et illius existant. Finales ergo sunt lichanos hypaton, hypate meson, parypate meson, lichanos meson. Omnis ergo protus et subjugalis ejus, id est, primi ac secundi toni melodiam lichanos auctoritate regitur ac finitur. Deuteri vero, ejusque subjugalis, id est, tertii ac quarti hypate meson regitur ac finitur. Tritus cum suo subjugali, id est, quintus cum sexto parypate meson regitur et finitur. Tetrardus cum suo subjugali lichanos meson sono regitur et finitur. Et hæc est eorum regula ad quodlibet melum inchoandum, ut nec supra quintum superiorem, nec infra quintum inferiorem locum aliquando incipiant, sed inter eas octo voces vel aliquando novem initia sua cohibeant.

Notandum vero est quod quinto semper loco superioribus cum inferioribus finalibus quædam talis concordia est, ut aliqua mela in eis quasi regulariter inveniantur finire, velut hoc responsorium, *Factum est dum tolleret*. Quod quidem regulariter incipiens, sed extra regulam ultra nonum in decimum sonum ascendens, nequaquam terminat in lichanos hypaton finali, sed in mese ejus sociali. Eodem modo clauduntur à *Terribilis est*; communio *Cantabo Domino*. Hoc ergo socialitatis fœdus obtinet lichanos hypaton cum mese, hypate meson cum paramese, parypate meson cum trite diezeugmenon, lichanos meson cum paranete diezeugmenon. Cum inferioribus quoque quartis, et in quibusdam quintis parem habitudinem habent; quamvis hoc magis ad initia (34) Cum notulis.

illorum, quam ad finem pertinere soleat. Fit etiam miro quodam modo ut finales non solum in quintis, ut diximus, regionibus suos habeant sociales, verum etiam in quartis superioribus locis sibi inveniant compares, ut quemadmodum membra cantionum, quæ sunt cola et commata, in finalibus et in quintis locis, ita per arsin et thesin consistant sæpius in quartis. Amplius autem, quod omnis tropus, sive ille authenticus sit, sive plagis, si quarto a finali loco diligentius intueatur, mira ac divina quædam concordia inveniat, ita ut si quis cantus a finali in quartum locum transponatur, legitime videatur sub eodem modo vel tono currere, et in eodem velut in finali regulariter desinere: adeo ut pleraque mela ab ipsis finalibus seu dextera lævaque apta incepta minus conveniant propter semitonia, quæ desunt per loca; a superioribus vero inchoata absque ullius soni diminutione decurrant modeste, finiantque in socialibus honeste. Ut enim hoc clarius elucescat, ex quarto tono ponamus hæc sub exemplo. ant. *Factus sum*, ant. *O mors ero*, ant. *Sion renovab.*, ant. *Sion, noli timere*, ant. *Vade jam*. Si has antiphonas tertio a finali loco, id est, a lichanos meson incipere volueris, in modulando deficiis, dum semitonium, ubi esse debuit, minime reperis. Sin autem quartum locum, id est mese, attendas, ac interposito primum semitonio in synemmenon, deinde tono, sicque tertio loco, hoc est, paranete synemmenon easdem inchoaveris, totam cantilenam absque sui læsione videbis decurrere, donec ad finalis sui comparem, id est, mese eam contingat in fine pervenire.

Similiter ejusdem modi antiphonas, videlicet ant. *Ad te, Domine, levavi*, ant. *Ex Ægypto vocavi*, si a finali ordiri contendis, minus apte in medio convenire pervidebis. Si autem quarto loco, id est, mese incipiant, absque neumarum dispendio modulantur, donec ibidem finem sortiantur. Quod quidam minus intuentes, magis has et hujusmodi putant septimo quam quarto regi tono, quamquam non negent easdem finem sortiri in quarto. Idem neumarum defectus in illa communionem *Beatus servus*, quæ est tertii toni, proveniet, nisi ab hypate meson transposita in mese fuerit. Non minimum etiam a plerisque erratur in his antiphonis, ant. *Ante me non est formatus*, ant. *Ex quo facta*; qui putant eas in principio septimo tono debere regi, propter similitudinem cantilene, quam videntur cum superioribus in initio habere, cum apertissime constet, easdem et ab ipso primi toni finali congruenter incipere, legitime per diastemata et systemata in quartis vel quintis locis currere, regulariterque in eodem finali terminum sortiri. In octavo quoque si illam communionem *De fructu operum*, a finali cantare ceperis, in medio cantilenam minus apte convenire per sua limmata vel semitonia cognosces. Si vero post duos tonos et unum semitonium quarto loco orditus fueris, totam cantilene hujus seriem per

ordinabilem progressionem senties ad socialis sui pertinere finem.

Idipsum in quintis locis evenire solet, verbi gratia, nisi enim hæ antiphonæ, *Alias oves habeo; Domine, qui operati sunt*, quæ sexti sunt toni, in quintum transponantur locum, hoc est a parhypate meson in trite diezeugmenon, nequaquam in regulari monochordo servare poterunt ordinem suum.

Hæc pauca pro exemplis sint posita. Cæterum ut in hujusmodi defectioibus solet necessario synemmenon in superioribus aliquando suffragari, ita nonnunquam videtur refragari, in his duntaxat cantibus, qui in inferioribus per synemmenon decurrunt; cujus vicem in superioribus supplere nequeunt, sed et hoc aliquando, non semper. Hoc vero in talibus est observandum, ut si cantus a finali incipiat, quarto loco nihilominus incipere valeat, sin autem inferius vel superius, quolo loco ibi a finali tono, hic ordinatur a quarto sociali.

Oportet etiam et illud considerare ut cum in omnibus subjugalibus tonis ascensus usque in diapente et ultra suppetat, protus quoque usque in nonum sonum in talibus ascendere valeat (35.) et tres alii authentici, videlicet quintus et septimus, in locum regulariter sibi ordinatum deficientibus nervis minus proveniant, quod doctus cantor, quoties id ratio exposcit, inferius redeat, ut per octava loca voces resumat, quas in superioribus non invenerat. Sed quando vocum intervallo singuli authentici vel laterales eorum supra vel infra in finalibus distent in differentiis suis, vel quam ad ultimam *sæculorum*. *Amen* syllabam habitudinem seu spatiorum dimensionem habeant, melius ostendemus, cum in ipso tonorum libello suis in locis id explicare curabimus, quia arctius memoriæ commendatur quidquid præ oculis habetu. Hoc tamen interim breviter notandum quod omnis principalis sonus, sive ille sit authentici cujuslibet sive plagis ejus, semper a finali suo, in quem regulariter desinit, incipiat.

12. Differentiæ vero, quæ ornatus causa peritorum cantorum placito sunt inventæ, a nobis ita sunt ordinatæ, ut cujusque toni differentiæ, si qua in ipso finali incipiat, primum locum obtineat, secunda vero proximum inferius locum, sique inferius quoque invenitur progreditur. Deinde superius proximo, quo occurrit, loco iterum incipiat currere ordine suo usque dum ad quintum locum perveniat, ubi unusquisque finalis socialem suum inveniat, quatenus ipse finalis quasi quidam dux, ac princeps moderatorque in medio residens, ex utraque parte sui differentiis condat legem inchoandi. Ipsas vero differentiæ quidam definitiones vocant. In quo providendum, ne dum quis verbum definitionis audierit, eo sensu accipiat quo sapientes definiunt, definitionem dictam esse orationem quæ id

quod desinit explicat quid sit. Sed hinc definitionem nihil aliud quam differentiam intelligat, quæ initia cantus vel *sæculorum*. *Amen* a sono principalis toni sive in extensione, sive in remissione, sive etiam eodem loco incipiendo, suavi ac concordabili quadam differunt diversitate. Quanquam nos rectius differentias quam definitiones dici debere arbitremur, maxime cum non aliquid ibi quid sit definiamus perorando, sed varie *sæculorum*. *Amen* canendo, aliterque melum ordiendo sonum discernamus a sono (36.)

13. Inveniuntur et moduli ad vim cujusque toni investigandam antiquitus constituti, ut puta *Noan Noeane*. *Noeis Noeane* (37.) In quibus magis intelligimus syllabas modulationi aptas quam significativas rerum notas, quas una cum aliis versiculis a modernis tam ad antiphonas quam ad introitus et communionem repertas, in capite singulorum tonorum apposimus, quatenus per hæc rudi cantori facilior pateret via intelligendi.

14. Cæterum si quis cantus contra legem finalium ortus incœperit, vel aliter contra regulam in processu variaverit, nec debito fini occurrerit, ita ut ab uno tono ordiatur et in alio terminetur, hic talis magis nothus quam legitimus est judicandus. Quapropter non solum hæc atque alia hujusmodi vitia in cantionibus sunt præcavenda, verum etiam pervigili observandum est cura uti attendas in neumis, ubi raræ (38) sonorum morulæ breviores, ubi vero sint metiendæ productiores, ne raptim et minime diu proferas quod diutius et productius præcinere statuit magisterialis auctoritas. Neque audiendi sunt qui dicunt sine ratione omnino consistere quod in cantu aptæ numerositatis moram nunc velociorem, nunc vero facimus productiorem, si grammaticus quilibet te reprehendit, cum in versu eo loci syllabam corripas ubi producere debeas, nulla alia causa naturaliter existente cur magis eam producere debeas, nisi quia antiquorum ita sanxit auctoritas; cur non magis musicæ ratio, ad quam ipsa rationabilis vocum dimensio et numerositas pertinet, succenseat quodammodo, si non pro qualitate locorum observes debitam quantitatem morarum? Si aliquando offendere te potuit male prolatum, quod est extra te, quanto magis, quod est infra (39) te? non enim grammatica, sed musica hominem consistere percepimus: quod, ut viri eruditissimi verbis utar, quisquis in sese ipsum descendit, intelligit.

Idcirco ut in metro certa pedum dimensione contextitur versus, ita apta et concordabili brevium longorum sonorum copulatione componitur cantus, et velut in hexametro versu, si legitime currit, ipso sono animus delectatur. At si verso ordine in penultimo spondæum, in ultimo dactylum admittit, vel si quis in secundæ conjugationis verbo acuto ac-

(35) Ad. et ultra aliquando ascendere valeat, etc.

(36) Hic desinit prologus in cod. *Admontensi*, sequiturque tonarius nomine Guidonis, paulum a Bernonis tonario diversus.

(37) *S. Em. et Lips.* Noeis, Noeane.

(38) *Lips.* raræ.

(39) Sic omnes, sed omnino legendum *intra*.

centu in antepenultima pronuntiat ita, *docete*; vel in tertia conjugatione in penultima circumflexo, *legite*, omnino ipsa auditur novitate tabescit: sic in cantilena ex veterum auctoritate apta et modesta modulationum coaptatione conjuncta, tota animæ corporisque compago delectatur; sicut econtrario ab audiendi voluptate se suspendit, si quid in ea depravatum sentit.

Quisquis igitur sibi videtur sine artis hujus notitia bene canere, cum interrogatus de numero vel de intervallis auctorum graviumque sonorum nesciat respondere, vultque solummodo aurium sensui credere, non autem rationi magistræ, cum utrorumque judicium sit exquirendum, amplius tamen rationis, quæ ipsam veritatem integritatemque ad liquidum in rerum natura, in quantum possibile est, ex munere omnipotentis Artificis comprehendit, is, inquam, talis magis lusciniæ, quæ verno anni tempore ac si numerose et suaviter canat, est comparandus quam peritus cantor habendus. Quocirca sit nostræ musicæ cantilena rata sonorum quantitate distincta, neumarum gravitate ponderata prudenterque conjuncta, modesta, simplex et mascula, nec effeminata, quatenus ejus dulcedine attracti incitemur ad psallendum Domino læti, semper memores Psalmistæ vocis admonentis: *Psallite sapienter*.

15. Enimvero sapienter psallimus, si non solum quæque intervalla musicis sonis congruenter aptata observamus, verum etiam, quo harmonice spatio ipsi authentici cum subjugalibus suis inter se differant, si diligenter intendimus, ne qua confusibilis inter seipsos commutatio fiat, quæ magis absoniam reddat. Et quoniam tritus ac deuterus discernibili inter se, hoc est semitonii dirimuntur intervallo, cæteri vero distant tono ideoque minus aperte dignosci valent eorum proprietates in sono, singulorum quatuor diapente cum verborum modulatione curavimus subternotare, quatenus ex illorum ordinis circumstantia facilius cujuscunque possit comprehendendi notitia.

Igitur cum omnium diapente ex tribus tonis et semitonio constet, in eo maxime, cujus horum diapente sit, agnoscitur, si quoto semitonium positum sit loco, non negligenter inspicitur. Diapente protii post duos tonos semitonium admittit; diapente deuteri post tres tonos, diapente triti primo loco semitonium habet; diapente tetrardi post unum tonum.

A Ex hoc namque colligitur quam veridicam super his quidam sapiens proferat sententiam. Protus, inquit, et tetrardus contrarii sunt, eo quod diapente protii prius habeat duos tonos, et postea semitonium, et in fine tonum; diapente vero tetrardi prius tonum et semitonium, postea duos tonos. Concordant autem prima specie diatessaron, excepto quod tetrardi est superior. Deuterus et tritus omnino sunt contrarii, cum diapente deuteri prius tres tonos habeat et postea semitonium; diapente vero triti prius semitonium, post tres tonos, et diatessaron deuteri sit duorum tonorum et semitonii, diatessaron autem triti semitonii et duorum tonorum. Si converteris diapente protii, efficitur diapente tetrardi; rursus diapente tetrardi conversa resonat diapente protii; diatessaron vero ipsorum non convertitur. Si converteris, diapente deuteri efficitur diapente triti; rursus triti diapente conversa resonat diapente deuteri. Similiter potest converti diatessaron eorum.

B Nunc igitur, ut supra promisimus, ponamus singulorum diapente, uniuscujusque a proprio finali incipientes, et per quinas syllabas, connumeratis quæ in medio sunt vocibus, ascendamus, itemque per alias quinas in usque finales simili modo descendamus, ita protii diapente modulando: *Principium ego sum et finis*; deuteri vero sic: *Duo charitatis præcepta sunt*; triti vero in hunc modum: *Tria sunt munera pretiosa*; tetrardi vero sic concinendo: *Nomen Domini tetragrammaton*. His ita se habentibus, ne quis me sine pudoris respectu jaculo reprehensionis feriendum putet, eo quod quasdam differentias, quibus aliqui moderni utuntur, huic operi minime addiderim, noverit mihi id studii fuisse magis eorum qui ante nos ætate et scientia rectius sapuerunt, observare voluisse constitutiones quam vocum sequi novitates. Et ne omnino intactas easdem relinquam, in primo tono aliis quam nos utuntur differentiis, ad hanc antiphonam: *Biduo vivens, ita sæculorum. Amen*, itemque *sæculorum. Amen*; *O beatum pontificem*, tono videlicet inferius finientes, multaque id genus, in quarto vero in hac antiphona *rescipientes*; in septimo in ista *Loquebantur*, peregrinos quosdam modulatur sonos; et si qua inveniri possunt similia. Nunc vero, si adeo hujusmodi novæ sonoritate flagrant desiderio, agant ut libet animo. D Ego vero jam desinam multa loqui, ut finis sit prologi.

TONABIUS BERNONIS

Ex cod. Palatino biblioih. Vatic., collato cum codice Admontensi.

Authenticus protus constat ex prima specie diapente, et ex prima specie diatessaron superius.

Hujus ultima syllaba in *sæculorum. Amen* altius distat a finali diatessaron intervallo.

NONANNOEANE.

quærite regnum Dei.

Am. Amen.

s hypaton.

us Domini nuntiavit, etc. (40).

ia prima (41), quæ a finali quidem incipit in quintum sonum ascendit, ut sicut ab ultima *sæculorum. Amen* syllaba in ita secunda neuma distet diapente a prime.

Am. Amen, lichanos hypaton; ante. *Domine, roster, etc.* Hæ antiphonæ tono inferius sequenti differentia taliter *Vadit. Amen*, in id cum superiori post contiguum tonum diapente consurgunt ideoque in medio amenas collocavimus, ut cuilibet earum illos non delinquas. Ant. *Amice, non facio, etc.* Tertia secunda ab ultima syllaba *sæculorum. diatessaron*, vocibus quæ sunt in medio tis, finalem usque descendit sicque tono incipit.

Am. Amen, ant. *Amen, dico vobis, etc.* Hæ, licet a finali incipiant, tamen quia per, quæ nos gradatas neumas dicimus, magis quam chordarum vel alicujus instructio modulatur, potius hujus differentiæ in principali ipsius authentici promantur

Am. Amen; ant. Columna es: ant. Euge,

phonæ tono ac semitonio superius a finali usdem differentiæ sono incipiunt. Habet eadem differentia in his et in aliis similitatem quamdam cum eo qui est plagis

te meson. Ant. *Ananias, Azar, etc.* Differentiæ hujus *sæculorum. Amen* a finali diatessaron distat; ipsa autem ab eadem finali semitonio inchoatur superius, tono ab *Amen*

Am. Amen; ant. Apertis thesauris, etc. quarta, quæ cum eodem loco quo et suscipitur, melius tamen sono vis per *Amen* noscitur.

Am. Amen; ant. Alleluia ego sum vitis, etc. Tertia quinta ultimam sui *Amen* syllabam a finali superius deponit, ordiendi vero in medio diapente (42) initium sumit.

Am. Amen; ant. Circumdantes. Differentia quarta a finali loco in acumine deponit, vero exordium tono inferius assumit in meson; quidam vero altius hoc ad lichanos inchoant.

Am. Amen; ant. Ave, Maria, etc. Plagis tertia ex eadem specie diapente qua et au-

1. Hæ antiphonæ non in finali incipiunt, sed us tono ac semitonio, id est, in parhypate. *In lege Domini, etc.* 2. secunda.

Authenticus ejus, et ex eadem specie diatessaron inferius. In eodem vero finali, ubi incipit, *sæculorum. Amen*, finit.

Noeais.

Secundum autem simile est huic.

Sæculorum. Amen; ant. Michael archangelo, etc. Hæ tono a finali distant in gravitato, reguntur tamen eodem sono.

Ant. *Assumpsit Jesus.*

Hæc una differentia semitonio ac tono distat a finali in acumine, quæ fit magis intervallo quam sono.

Sæculorum. Amen; ant. A sæculo non est, etc. Authenticus deuterus constat ex secunda specie diatessaron (43): finit *sæculorum. Amen* altius semitonio ac tono.

Noeane.

Tertia dies est quod hæc facta sunt.

Sæculorum. Amen; ant. Accipiens Dominus septem. Differentia prima semitonio et tono superius incipit, ubi et ultimam syllabam finit.

Sæculorum. Amen; ant. Fac benigne.

Differentia secunda semitonio ac tono altius incipit *Amen* suum, a se toni, a finali vero diatessaron finit intervallo.

Sæculorum. Amen. Lichanos meson; ant. Domine, probasti me.

Differentia tertia in eadem quidem chorda, qua et superiores, melum inchoat, sed ultimam *amen* syllabam a finali sexto loco determinat

Sæculorum. Amen; ant. Accipiens Simeon, etc.

Harum antiphonarum cantilena sexto loco a finali contra artem incipiunt, ubi et *amen* finit. Ant. *Vivo ego; ant. Unum opus feci.*

Differentia quarta eundem quem et superior ordiendi obtinet locum, sed non similem in penultimo. *Amen* reddit sonum. Unde non adeo delinquit, si quis vel superiores antiphonas hujus soni tenere proferat, vel istas superiores differentias sono in concinendo pronuntiet.

Sæculorum. Amen, vel ita Sæculorum. Amen; ant. Auferte ista, etc.

Plagis deuteri constat ex secunda specie diapente, sicut authenticus ejus, et ex secunda specie diatessaron inferius.

Noeais.

Quarta vigilia venit ad eos. Sæculorum. Amen; ant. Annuntiate, etc.

Differentia prima *sæculorum. Amen*, semitonio altius a finali determinat, at vero melum tono inferius inchoat.

Sæculorum. Amen; ant. Ambulabunt mecum. Differentia secunda duobus infra finalem tonis incipit; *amen* syllaba inter utrasque chordas media quievit.

Sæculorum. Amen; ant. Accesserunt ad Jesum, etc.

(42) *Adm.* id est parhypate meson.

(43) Videtur legendum: *Authenticus deuterus constat ex secunda specie diapente, et secunda specie diatessaron.*

Differentia tertia ultimam syllabam *amen* semitonio et tono ultra finalem deponit, canendi autem exordium infra uno tono assumit, sicque initium et finem, id est *amen*, diatessaron recte conjungit.

Sæculorum. Amen. ant. Ante torum.

Differentia quarta *amen* in finali deponit, semitonio superius incipit; sed in quibusdam finalem, in quibusdam autem tertium a finali obtinet locum.

Sæculorum. Amen. ant. Anxiatus est.

Hæc finali incipiunt sub eadem differentia, excepto quod in his antiphonis, ant. *Ad te, Domine, levavi*, ant. *ex Ægypto vocavi*, minus recte semitonium evenit, si a finali cantilena currere cæperit. Qualiter vero absque neumarum dispendio valeant modulari, plenius in præmio notare curavi. Ant. *Ad te, Domine, levavi*, etc. Isti vero semitonio et tono superius sub eodem sono incipiunt. Ant. *Benedictus Dominus*, etc.

Differentia quinta in tertia a finali chorda, ubi *amen* deponit, initium sumit Lichanos meson.

Sæculorum. Amen; ant. A viro iniquo.

Differentia sexta semitonio et tono superius incipit, *amen* in diatessaron a finali concludit.

Sæculorum. amen; ant. Factus sum sicut.

Hæc antiphona ad finalem diatessaron ad ultimam syllabam *amen* resonat, superius diapente; at tamen dulci quodam canori gutturis reflexu facit discrimen ab alterius differentie sonitu.

Sæculorum. Amen, ant. Nisi diligenter, non, etc.

Authenticus tritus constat ex tertia specie diapente, et ex eadem specie diatessaron superius.

Noeaeane.

Quinque prudentes intraverunt ad nuptias, etc.

Sæculorum. Amen; ant. Adhuc multa.

Quidam hanc a mese incipiunt ant. *Laudem dicite*, etc. Differentia prima supra finalem duobus tonis incipit, ubi et *amen* finit.

Sæculorum. Amen; ant. Exsultavit Spiritus, etc.

Differentia secunda, ubi et superior *amen* finit, melum vero per diapente a finali superius incipit.

Sæculorum. Amen; ant. Alleluia, quem quaeris.

Plagis triti constat ex eadem specie diapente, qua et authenticus ejus, ex eadem specie diatessaron inferius.

Noeais.

Sexta hora sedit super puteum. Sæculorum. Amen; ant. Ascendente.

Hæc sola tono altius apud quosdam incipit ant. *Nesciens mater.*

Hæc iterum ubi superiores incipiunt; ant. *Notum fecit*, etc.

Hæc semitonio ac tono inferius sub eodem sono incipit ant. *Si ego verus Christi.*

Hæc differentia sexti toni *amen* tono superius finit, incipiendi autem exordium ab ipso finali sumit. Parhypate meson. *Sæculorum. Amen; ant. Benedictus Dominus; ant. Benedixit.*

Authenticus tetrardus constat ex quarta specie (14) *Cum notulis.*

A diapente, et ex prima specie diatessaron superius.

Noeoeane.

Septem sunt spiritus ante thronum Dei; sæculorum. Amen; ant. Benedicta tu, etc. Hæc antiphona uno tono superius incipit; ant. *Ipsæ præibit.*

Differentia prima a finali quidem ut principalis tonus incipit, et *amen* quinto loco superius per diapente finit, sed post initium cantilenæ variando se dignoscitur a principali differre.

Sæculorum. Amen; ant. Assumpta est, etc.

Differentia secunda a finali incipit, *amen* tono superius deponit.

Sæculorum. Amen; ant. Accipite Spiritum, etc.

Differentia tertia item a finali incipit, statimque in tertium locum ascendit, ubi et *amen* deponit.

Sæculorum. Amen; ant. Ascendo ad.

Differentia quarta ultimæ *amen* syllabæ per diapente in finali concinit, ac reciproca vice de ipsa finali in eandem consonantiam redit.

Sæculorum. Amen; ant. Aqua comburit.

Hæc antiphonæ, licet post ascensum in diapente mox in alium se modum mutant, ad eandem tamen differentiam se habent; ant. *Argentum et aurum, etc.*

Differentia quinta duobus tonis superius incipit, tono diatessaron *amen* a finali desinit.

Sæculorum. Amen; ant. Benedicta filia.

Differentia sexta quarto a finali loco superius *amen* finit ibidemque incipit.

Sæculorum. Amen; ant. Aquæ multæ.

C Differentia septima a suo finali in *amen* per diapente in acumine distat, per diatessaron inchoat; differt enim ista a superiori quod hæc a finali raro ad diapente pervenit, illa vero non solum in diapente licenter pertingit, verum etiam aliquando contra legem ulterius procedit.

Sæculorum. Amen; ant. Deus deorum, etc.

Differentia octava quasi rara ac barbara in ultimo ponitur extraordinaria, quæ *sæculorum. Amen* quarto loco a finali inferius deponit; melodiam vero aliquando quinto orditur loco, ita ut diapente intervallo distet a finali suo, aliquando vero quatuor, ut subjectis liquebit exemplis.

Sicut erat in principio et nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen (44); ant. Angeli Domini et Martyres Domini.

D Simili modo istæ tonantur, quamvis inferius ordiantur. Ant. *Nos qui vivimus; ant. In Ecclesiis bened.*

At vero hæc, quæ sequuntur, licet in eodem loco inchoent, magis tamen principali sono per diapente respondent.

Sæculorum. Amen; ant. In camino ignis; ant. Sapientia clamitat, ant. Stabant iusti.

In his enim tribus a primo supremo usque ad notum sonum cantilena inflectitur ita ut a finali, quæ est lichanos meson, singulas chordas tangendo in quintum phthongum utraque regione ducta protendatur.

Modi vel tropi, quos usualiter tonos vocamus, nocturnalium responsoriorum, licet a diversis chordarum sedibus incipiant, tamen unusquisque illorum per uniformem versuum suorum modulationem facilem sui præbet cognitionem; veluti ex paucis, quæ pro exemplo subter notavimus, manifestus patet intellectus. Nisi forte multiplicata neumarum (45) variarum velit quis ipsorum versuum modulationem decentius adornare.

AUTHENTICUS PROTUS.

- ♩. Beata es, Maria.
 ♪. Ave, Maria, gratia plena, Dominus tecum.
 ♩. Confirmatum est.
 ♪. O regem cæli cui. Gloria Patri et Filio, et Spiritui sancto.

PLAGIS PROTÆ.

- ♩. Sancta et immacul.
 ♪. Benedicta tu in mulieribus, et benedictus fructus ventris tui.
 ♩. Agnus Dei Christus.
 ♩. Latentur cæli.
 ♩. Audi, Israel. Gloria Patri.

AUTHENTICUS DEUTERUS.

- ♩. Congratulamini.
 ♪. Tulerunt Dominum meum, et nescio ubi posuerunt eum; si tu sustulisti eum, dicito mihi.
 ♩. Postquam impleti sunt.
 ♪. Salvatorem expect. Gloria Patri.

PLAGIS DEUTERÆ.

- ♩. Rex noster adveniet.
 ♪. Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi.
 ♩. Sicut cedrus.
 ♩. Dum transisset.
 ♩. Ascendens in altum. Gloria Patri et Filio.

AUTHENTICUS TRITUS.

- ♩. Benedictus qui.
 ♪. Lapidem, quem reprobaverunt ædificantes, hic factus est in caput anguli; a Domino factum est istud, et est mirabile in oculis nostris.
 ♩. Angelus Domini locutus.
 ♩. Hodie nobis cælorum. Gloria Patri et Filio.

PLAGIS TRITÆ.

- ♩. Aspiciet in visu.
 ♪. Ecce dominator Dominus cum virtute veniet.
 ♩. Beata es, virgo Maria.
 ♩. Decantabat populus.
 ♩. Modo veniet. Gloria Patri.

AUTHENTICUS TETRARDI.

- ♩. Beata viscera Mariæ.
 ♪. Dies sanctificatus illuxit nobis; venite, gentes, et adorate Dominum.
 ♩. Elisabeth Zachariæ.
 ♩. Puer meus, noli.
 ♩. Aspiciens a longe. Gloria Patri, et Filio.

PLAGIS TETRARDÆ.

- ♩. Dies sanctificatus.
 ♪. Venite, adoremus eum, quia ipse est Dominus Deus noster.
 (45) f., varietate.

- ♩. Doccam iniquos vias.
 ♩. Sicut mater consolatur.
 ♩. Oravit Jacob.
 ♩. Senex puerum. Gloria Patri.

Toni pertinentes ad introitus et communionem per consuetam modulationem *Gloria Patri* satis possunt discerni. Quæ dum in singulis tam in antiphonis, quæ dicuntur introitus, quam in communionibus uniformiter vadat; nos tamen pro conservando cantandi ordine quædam gradalia, alleluia, offertoria curavimus ioterponere.

AUTHENTICUS PROTUS.

Primo pro culmine tuæ querere justitiæ, Domine, verum summum quoque lumen fac nos; petimus ut in cælo semper tibi jubilemus. Amen.

Sæculorum. Amen.

- B
 Ant. Gaudete in Domino.
 Ant. Exsurge quare.
 Ant. Exaudi, Domine, vocem.
 Ant. Laudate, pueri.
 Ant. Justus ut palma.
 Ant. Justus non conturbabitur,
 Ant. Dicit Dominus: Sermones.
 Ant. Da pacem, Domine.
 Ant. Statuit ei Dominus.
 Ant. Factus est Dominus.
 Ant. Justus es, Domine.
 Ant. Etenim sederunt.
 Ant. Misereris omnium.
 Ant. Ego autem in Domino.
 Ant. Exclamaverunt.

- C
 Ant. Dominus secus mare.

Sæculorum. Amen.

- Ant. Rorate, cæli.
 Ant. Gaudeamus omnes.
 Ant. Suscepimus, Deus.
 Ant. Inclina, Domine, aurem.
 Sæculorum. Amen.
 Ant. Lex Domini irrep.
 Ant. Meditatio cordis.
 Ant. Sapientiam sanctorum.
 Ant. Salus autem.
 Ant. Scio autem cui credidi.

Gloria Patri, et Filio, et Spiritui sancto, sicut erat in principio et nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

- D
 Gradalia.

- Grad. Miserere mei, Deus.
 Grad. Beata gens cujus.
 Grad. Posuisti, Domine.
 Grad. Sacerdotes ejus.

Alleluia.

- Al. Qui timent Dominum.
 Al. Justus ut palma.
 Al. Mirabilis Dominus.

Offertoria.

- Of. Repleti sumus.
 Of. Jubilate Deo univ.

Of. Benedicam Domino.

Communiones.

Com. Ecce Virgo conc.
 Com. Vos qui secuti.
 Com. Qui vult venire.
 Com. Panis quem ego.
 Com. Principes persecuti sunt.
 Com. Manducaverunt.
 Com. Cum invocarem te.
 Com. Domine, Dominus noster.
 Com. Cantate Domino.
 Com. Gaudete, Justi.
 Com. Psallite Domino.
 Com. Petite et accip.
 Com. Confundantur superbi.
 Com. Posuerunt mort.
 Com. Notas mihi fec.
 Com. Amen dico vobis.
 Com. Etsi coram hom.
 Com. Dominus dabit benignitatem.
 Com. Revelabitur gloria.
 Com. Viderunt omnes.
 Com. Fili, quid fecisti?
 Rectius has regeret authenticus tetrardue, si in-
 veteratus permitteret usus.
 Com. Illumina faciem.
 Com. Quicumque fecerit.
 Com. Amen dico vobis.
 Com. Data est mihi.

Gloria Patri, et Filio, et Spiritui sancto, sicut
 erat in principio, et nunc et semper, et in sæcula
 sæculorum. Amen.

PLAGIS PROTI.

Secundum quæ legis verbum, mutua quo dilec-
 tione Dei et proximi, Christe, mandasti colere, quo
 per hæc geminæ observantiæ præcepta reddamus.
 Amen.

Sæculorum. Amen.

Ant. Dominus dixit ad me.
 Ant. Redime me, Domine.
 Ant. Ex ore infantium.
 Ant. De ventre matris.
 Ant. Vultum tuum.
 Ant. Fac mecum, Domine.
 Ant. Clamaverunt.
 Ant. Terribilis est.
 Ant. Multæ tribul.
 Ant. Sacerdotes ejus.
 Ant. Sitientes, venite.
 Ant. Mihi autem nimis.
 Ant. Veni et ostende nobis.
 Ant. Ecce advenit.
 Hnt. Latetur cor. quær.
 Ant. Cibavit eos.
 Ant. Dominus illuminatio.
 Ant. Dominus fortitudo.
 Ant. Me exspectaverunt.
 Ant. Venite, adoremus.

Gloria Patri, et Filio, et Spiritui sancto, sicut

A erat in principio et nunc et semper, et in sæc
 sæculorum. Amen.

Gradalia.

Grad. De necessitatibus.
 Grad. Universi qui te.
 Grad. Ne avertas faciem.
 Grad. Angelis suis.

Alleluia.

Al. Dies sanctificatus.
 Al. Video cælos.
 Al. Dominus regnavit.

Offertoria.

Of. Laudate Dominum.
 Of. Protege, Domine.
 Of. Vir erat in terra.
 Of. Ad te, Domine, levavi.
 Of. De profundis.

B

Communiones.

Sæculorum. Amen.
 Com. Multitudo lang.
 Com. Potum meum.
 Com. Hierusalem, surge.
 Com. Lætabimur in sæc.
 Com. Aufer a me.
 Com. Vovete et reddite.
 Com. Narrabo omnia.
 Com. Tu, puer, propheta.
 Com. Cantabo Domino.
 Com. Domine, Deus meus in te.
 Com. Exiit sermo.
 Com. Dominus Jesus, postquam.
 Com. Dominus regit me.

C

Com. Dominus firmamentum.

Gloria Patri, et Filio, etc

AUTHENTICUS DEUTERUS.

Tertia die, Christe, te resurgere et mundo ferre
 lumen credimus. O alme, fac nos et tuum semper
 laudare nomen, et in patriæ te æternæ regione cer-
 nentes sedere. Amen.

Sæculorum. Amen.

Ant. Miserere mihi, Domine, quoniam.
 Ant. Ego autem sicut oliva.
 Ant. Dum clamarem.
 Ant. Confessio et pulch.
 Ant. Cognovi, Domine.
 Ant. Ego clamavi quoniam.
 Ant. Dum sanctificatus.
 Ant. In nomine Domini.
 Ant. Vocem jucunditatis.
 Ant. Repleatur os meum.
 Ant. Si iniquitates.

D

Sæculorum. Amen.
 Ant. Deus, dum egredereris.
 Ant. Intret oratio.
 Ant. Sacerdotes tui, Domine.
 Ant. Tibi dixit cor.
 Ant. In Deo laudabo.
 Ant. Liberator meus.
 Ant. Omnia quæ fecisti.

Ant. Charitas Dei.
 Ant. Loquetur Dominus.
 Ant. Timete Dominum.
 Ant. Dispersit dedit.
 Ant. Benedicite Domino.

Gloria Patri, et Filio, et Spiritui sancto, sicut erat in principio et nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

Gradalia.

Grad. Eripe me, Domine.
 Grad. Juravit Dominus.
 Grad. Adjutor in op.
 Grad. Speciosus forma.
 Grad. Exsurge, Domine.

Alleluia.

Al. Adducentur.
 Al. Lætatus sum.
 Al. Spiritus Domini replevit.
 Al. In te, Domine, speravi.

Offertoria.

Of. Benedictus es.
 Of. Sperent in te.
 Of. Exsulta satis.
 Of. Perfice gressus.

Communiones.

Sæculorum. Amen.
 Com. Beatus servus.
 Com. Qui meditabitur.
 Com. Scapulis suis.
 Com. Passer invenit.
 Com. Justorum animæ.
 Com. Gustate et videte.
 Com. Tu, Domine, servabis.
 Com. Dominus virtutum.
 Gloria Patri, et Filio, et Spirit., etc.

PLAGIS DEUTERI.

Quarta te noctis, Christe, vigilia discipulis dare celeste solamen nos humiles fatentes, te cantantes, laudantes, tuæque nomen potentiæ nos quaternæ tuæ evangelicæ vocis da cognoscere munimen.

Sæculorum. Amen.

Ant. Prope esto, Domine.
 Ant. Nos autem gloriari.
 Ant. Judica, Domine, nocentes.
 Ant. De necessitatibus.
 Ant. Exaudivit de templo.

In aliis vero ab eadem chorda insipientibus et ad eandem statim relabentibus, ita canitur :

Sæculorum. Amen.

Ant. Resurrexi et adhuc.
 Ant. Reminiscere.
 Ant. Misericordia Domini.
 Ant. In voluntate.

Item, ut supra.

Ant. Intret oratio.
 Ant. Omnis terra.
 Ant. Sancti tui, Domine.
 Ant. Scelus populi.
 Ant. Nunc scio.

A Ant. Protector noster.
 Ant. Exaudi, Domine.
 Ant. Dicit Dominus Petro.
 Ant. Sicut oculi.
 Ant. Judica me, Deus.
 Ant. Deus, in nomine.
 Ant. Accipite jucunditatem.
 Ant. Eduxit eos Dominus.

Gloria Patri, et Filio, et Spiritui sancto, etc.

Gradalia.

Grad. Tu es Deus qui.
 Grad. Exsurge, Domine.
 Grad. Ego autem,
 Grad. Tibi, Domine, derelictus.

Alleluia.

B Al. Excita, Domine.
 Al. Laudate, pueri.
 Al. Dexterâ Domini.

Offertoria.

Of. Tui sunt cæli.
 Of. Terra tremuit.
 Of. Lætentur cæli.
 Of. Lauda, anima.

Communiones.

Sæculorum. Amen.
 Com. Vidimus stellam.
 Com. Exsulta, filia.
 Com. Quod dico vobis.
 Com. Erubescant et conf.
 Com. Tanto tempore.
 Com. Dilexisti justitiam.
 Com. Ab occultis meis.
 Com. Acceptabis.
 Com. Pater, cum essem.
 Com. Inclina aurem.
 Com. Jerusalem quæ æd.
 Com. Magna est gloria.
 Com. Benedicite, omnes.
 Com. Memento verbi.
 Com. Semel juravi.
 Com. Tollite hostias.
 Com. Feci judicium.

Gloria Patri, et Filio, etc.

AUTHENTICUS TRITUS.

Quinque tu, Domine, in cælum virgines te recipere dignatus es, plebi tuæ verbis revelare signis et ostendere, sensus ecce nostros, ut te precamur, Domine, te disponere.

Sæculorum. Amen.

Ant. Loquebar de.
 Ant. Miserere mei, Domine, quoniam trib.
 Ant. Domine, refugium.
 Ant. Verba mea auribus.
 Ant. Exaudi, Deus, orationem.
 Ant. Deus in loco sancto.

Sæculorum. Amen.

Ant. Circumdederunt.
 Ant. Lætare, Jerusalem.

Ant. Domine, in tua misericordia.

Gloria Patri, et Filio, etc.

Gradalia

Grad. Locus iste.

Grad. Ex Sion species.

Grad. Viderunt omnes.

Grad. Propitius esto.

Grad. Discerne causam.

Alleluia.

Al. Diligam te.

Al. Memento, Domine.

Offertoria.

Of. Intende voci.

Of. Populum humilem.

Of. Benedic, anima.

Of. Sanctificavit Moyses.

Communiones.

Com. Intellige clamorem.

Com. Voces mea ad Dominum.

Com. Lætabitur justus.

Com. Qui mihi ministrat.

Com. Non vos relinquam.

Com. Dicit Dominus : Implete.

Com. Adversum me.

Com. Servite Domino.

Com. Ultimo festivitatis.

Com. Justus Dominus.

Com. Quis dabit Dominus.

Com. Tu mandasti.

Com. Pacem meam do.

Com. Panem de cælo.

Com. Dico vobis.

Com. Signa eos.

Com. Dominus mea.

Gloria, etc.

PLAGIS TRITI.

Sexta tuæ, Christe, potentis corporalis hora resplendet formæ, Ecclesiæ vitam tribue salientem aquæ vivæ, fervore quoque plenæ gratiæ hanc semper accende.

Sæculorum. Amen.

Ant. Os justî meditabitur.

Ant. Esto mihi in Deum.

Ant. Omnes gentes.

Ant. Justî epulentur.

Ant. Respice in me.

Ant. Sacerdotes Dei, bened.

Ant. Dicit Dominus.

Ant. Exultate Deo.

Ant. Hodie sciatis.

Ant. In medio Ecclesiæ.

Ant. Cantate Domino.

Ant. Quasimodo.

Gloria Patri, etc.

Gradalia.

Grad. Fuit homo mis.

Grad. Exiit sermo.

Grad. Ego dixi : Domine.

Grad. Venite, filii.

Grad. Constitues eos.

A

Alleluia.

Al. Dulce lignum.

Al. Domine in virtute.

A. Vox exultationis,

Offertoria.

Of. Domine Deus, in simplicit.

Of. Domine, convertere.

Of. Domine, in auxilium.

Of. Justitiæ Domini.

Communiones.

Com. Pascha nostrum.

Com. Tu es Petrus.

Com. Dicit Andreas.

Com. Mitte manum.

Com. Quinque prudentes.

Com. Domine, quis habitabit ?

B

Com. Lutum fecit.

Com. Ecce Dominus veniet.

Com. Anima nostra.

Com. Venite post me.

Com. In splendoribus.

Com. Diffusa est.

Cum. Qui me dignatus.

Com. Honora Dominum.

Com. Surrexit Dominus.

Com. Qui manducat.

Com. Posuisti, Domine.

Gloria Patri, et Filio, etc.

AUTHENTICUS TETRAEDUS.

Septemplicem te nunc quoque nobis adesse deprecimur, alme Paraclete, nostræ mentes ut tuæ gratiæ semper exuberent perfecto numero, quæque nocent exstingue, et cuncta, quæ proficiunt, accende semper amoris igne.

Sæculorum. Amen.

Ant. Populus Sion.

Ant. Puer natus est.

Ant. Oculi mei semper.

Ant. Aqua sapientiæ.

Ant. Adorate Dominum.

Ant. Gloria et honore.

Ant. Ne timeas, Zacharia.

Ant. Judicant sancti gentes.

Ant. Respice, Domine.

Ant. Audivit Dominus.

Ant. Ne derelinquas.

D

Ant. Exspecta Dominum.

Ant. Viri Galilæi.

Ant. Protexisti me.

Ant. Venite, benedicti.

Ant. Eduxit Dominus.

Gloria, etc.

Gradalia.

Grad. Jacta cogitatum.

Grad. Dirigatur oratio.

Grad. Oculi omnium.

Grad. Liberasti nos.

Alleluia

Al. Pascha nostrum.

Al. Exsultate Deo.
 Al. Venite exultemus.
 Al. Quoniam Deus magnus.
 Al. Domine, refugium.

Offertoria.

Of. Precatus est.
 Of. Confitebuntur.
 Of. Eripe me de inimicis.

Communiones.

Com. Dicite pusillan.
 Com. Tolle puerum.
 Com. Fidelis servus.
 Com. Dum venerit Paracletus.
 Com. Si conresurrexistis.
 Com. Populus acquisitionis.
 Com. Factus est repente.
 Com. Ne tradideris.
 Com. Erubescant et rever.
 Com. Ego sum vitis.
 Com. Pater, si non potest.
 Com. Redime me, Deus.
 Com. Domine, quinque.
 Com. Vox in Rama.
 Com. Qui biberit aquam.
 Gloria, etc.

PLAGIS TETRARDI.

Octo, pie rex, Christe lucide, beatitudines evangelicæ gratiæ plebi tuæ præbe benignus et clemens sempiternam requiem, et refove sine fide credentes in te.

Sæculorum. Amen.

Ant. In excelso throno.
 Ant. Invocavit me.
 Ant. In virtute tua.
 Ant. Jubilate Deo.
 Ant. Lætabitur justus.
 Ant. Dilexisti.
 Ant. Probasti, Domine.
 Ant. Victricem manum.
 Ant. Miserere mei, Domine, quia ad te
 Sæculorum. Amen.
 Ant. Ad te levavi.
 Ant. Lux fulgebit.
 Ant. Introduxit vos.
 Ant. Spiritus, Domini replevit.
 Ant. Domine, ne longe.
 Ant. Dum medium.
 Gloria, etc.

Gradalia.

Grad. Benedictus Dominus.
 Grad. Propter veritatem.
 Grad. Benedicam Domino.

Alloluta.

Al. Adorabo ad templum.
 Al. Deus iudex justus.
 Al. Ostende nobis.
 Al. Specie tua.

(46) *mel.*, pœnitentiæ.

PATROL. CXLII.

A

Offertoria.

Of. Miserere mei.
 Of. Angelus Domini.
 Of. Posuisti, Domine.
 Of. Domine, Deus salutis.
 Of. Exaudi, Deus, orationem.

Communiones.

Sæculorum. Amen.

Com. Spiritus sanctus docebit.
 Com. Christus resurgens.
 Com. Dico autem vobis.
 Com. Circuibo et immolabo.
 Com. Simile est regnum cœl.
 Com. Primum quærite.
 Com. Introibo ad altare.
 B Com. Oportet te.
 Com. Nemo te condemnavit.
 Com. Hoc corpus.
 Com. Video cœlos.
 Com. Domine, memorab.
 Com. Spiritus ubi.
 Com. Ego clamavi.
 Com. Responsum accepit.
 Com. Lavabo inter innocentes.
 Com. Comedite pingua.
 Com. Ego sum pastor.
 Gloria, etc.

Hæc munera quondam Sion animo exsultante, prout potuimus, concinendo deprompsimus: nunc autem velut super flumina Babylonis sedentes, malis amaricati, jam organa nostra suspendimus, lacrymabiliter clamantes ac dicentes: *Quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena? Terra quippe nobis facta est aliena, quandoquidem ne vivere, ne dicam cantare, licet in ea. Impleta in nobis propheta, quæ olim miseræ ac infelici Judææ taliter est comminata: Terra vestra deserta, civitates vestræ igne succensæ, regionem vestram in conspectu vestro alieni devorant, et desolabitur sicut in vastitate hostili (Isa. 1, 7). Propterea defecit gaudium cordis nostri, versus est in luctum chorus noster, cecidit corona capitis nostri (Thren. v, 15), ita ut compellamur dicere: Væ nobis, quia peccavimus (Ibid., 18); et ut quidam sapiens dicit: Vacat hoc tempore potentibus opprimere, privatis perdere, miseris flere.*

D Sed quid inter hæc restat agendum, nisi ut in illa prophetico volumine, in quo scripta sunt lamentationes, carmen et vœ, die noctuque meditemur, ut dum filia Babylonis misera (*Psal. cxxxvi*), hoc est, iniqua nos persequentium multitudo retribuente Domino recipiet retributionem, quam retribuit nobis (*Ibid.*), scilicet vœ perenne, nos per lamentationes dignas potentiæ (46) verum mereamur cantare carmen lætitiæ, suffragantibus Principis apostolorum meritis, cujus amore tuis, beatissime Pater, in hoc opere studuimus præceptis obedire.